

CD-806 DIGITAL

Uuno Klami

Symphonie enfantine
Hommage à Haendel

Suite for strings
Suite for small orchestra

Tapiola Sinfonietta
Jean-Jacques Kantorow

KLAMI, Uno (1900-1961)**Symphonie enfantine, Op. 17** (1928[-29?]) *(Finnish Music Information Centre)* **16'04**

[1]	I. <i>Poco agitato</i>	6'48
[2]	II. <i>Berceuse (Andante)</i>	4'26
[3]	III. <i>Molto vivo</i>	4'37

Hommage à Haendel for piano and strings, Op. 21 (1931) *(Fazer)* **19'35**

[4]	I. <i>Adagio</i>	5'57
[5]	II. <i>Andante (Tempo di Gavotte)</i>	3'25
[6]	III. <i>Largo</i>	5'10
[7]	IV. <i>Allegro</i>	4'48

Timo Koskinen, piano**Sarja jousiorkesterille** (1937) *(M/s; Finnish Music Information Centre)* **12'33****(Suite for String Orchestra)**

[8]	I. <i>Rubato, quasi recitativo</i>	3'58
[9]	II. <i>Menuetto (Quasi lento)</i>	3'40
[10]	III. <i>Tranquillo</i>	2'35
[11]	IV. <i>Allegro vivo</i>	2'08

Sarja pienelle orkesterille, Op. 37 (1946) *(Finnish Music Information Centre)* **12'46****(Suite for Small Orchestra)**

[12]	I. <i>Sérénade (Allegro moderato)</i>	4'41
[13]	II. <i>Intermezzo (Lento e suave)</i>	4'18
[14]	III. <i>Marche militaire (Allegro giocoso)</i>	3'36

Tapiola Sinfonietta**Jean-Jacques Kantorow**, conductor

Uuno Klami is one of the most extraordinary phenomena in the history of Finnish music. Klami was born in Virolahti — a little country village on the shore of the Gulf of Finland, near the present-day border between Finland and Russia, on 20th September 1900. In his home village he received little in the way of musical stimulation, but nevertheless, while he was still at primary school, he decided to become a composer. In 1915, at the age of 15, he was admitted to the Helsinki Conservatory (now the Sibelius Academy), where he studied composition under Erkki Melartin. Klami interrupted his studies for a couple of years to serve in the Estonian war of independence (1918) and the 'Aunus Campaign' (a military expedition in 1919 undertaken by Finnish volunteers to liberate the Karelian province of Aunus, between Lake Ladoga and Lake Onega, and to incorporate it into Finland).

A French tone can be discerned even in his earliest compositions from the 1920s, and for this reason it was natural for him to choose Paris as the venue for his first foreign study visit in 1924-25. In Paris Klami took inspiration primarily from Florent Schmitt and Maurice Ravel, although he did not undertake systematic studies of composition while he was there.

The first concert devoted to his music, in Helsinki in 1928, attracted great attention — its main work was the *Karelian Rhapsody* (1927), an orchestral work which makes unconventional, humorous and fresh use of Karelian folk-tunes. His second foreign study visit, in 1928-29, was to Vienna where, according to his own account, he studied for six months under Hans Gál.

Klami worked as a freelance composer almost all his life; in the period 1932-1959 he also wrote musical criticism for Finland's largest daily newspaper, *Helsingin Sanomat*. In 1959 he was elected as a member of the Finnish Academy. He died unexpectedly from a heart attack at his summer house in Virolahti on 29th May 1961.

Klami was principally an orchestral composer — most of his modest chamber music output dates from his student years, whilst his vocal music is limited in quantity and of secondary importance. His main works are the *Kalevala Suite* for orchestra (1929-33/1943; BIS-CD-676), *Psalmus* for mixed choir, vocal soloists and orchestra (1931-36) and the unfinished ballet *Whirls* (1957-60). In addition, his list

of works contains numerous symphonic poems, two symphonies, two piano concertos and a violin concerto. Klami had a reserved yet bohemian personality — his taciturnity was quite legendary at the time. His music, however, is totally at odds with his own outward appearance: it is sparkling, richly scored, tinted by an often ambiguous, half-concealed humour, and its basic style could be characterized as neo-classical, tinged with impressionistic or folkloristic features. In Klami's style there are no points of contact with the style of other Finnish composers.

Although Uno Klami's most important compositions are for full orchestra, a significant part of his output (a part which has recently tended to be neglected to some extent) consists of works for the more intimate and chamber-like sound of a small orchestra. Some of these unassuming works, which avoid excessive musical drama, give a wholly new perspective to our image of Klami as a composer.

The *Symphonie enfantine*, Op. 17, was composed during Klami's visit to Vienna in 1928-29. The title of the work indicates Klami's interest in the world of children. On the other hand, by entitling his work a 'children's symphony', Klami wished to prevent this three-movement composition from being regarded as a traditional 'genuine' symphony. The greatest degree of 'symphonic' development is found in the first movement, *Poco agitato*, the overall nature of which is nevertheless very lyrical, even tender. The movement's late-Romantic musical language is excitingly combined with Impressionistic stylistic features. The *Berceuse* is another beautiful example of the cradle songs encountered from time to time in Klami's output — the best-known example of this type of piece by Klami is the *Cradle Song for Lemminkäinen* in the *Kalevala Suite*. The introduction and coda of the *Berceuse* are in the key of E major, whilst the berceuse melody proper progresses in a sombre A flat minor. Because of this choice of key, the *Berceuse* from the *Symphonie enfantine* inhabits a similar world to that of the cradle songs for a dead child found in Finnish folk-poetry. The rapid finale (*Molto vivo*) combines dance-like, sometimes even salon-music-like elements with a more robust musical character. The movement's three-beat basic rhythm (3/8) is sometimes delightfully altered to a two-beat rhythm (2/4).

Klami composed *Hommage à Haendel* for string orchestra and piano, Op. 21, in 1931; in all probability the piece was conceived for the resources of the small-

scale radio orchestra of the period. The name of the composition refers to the form of the baroque sonata also used by Handel, and the four movements follow the pattern slow-fast-slow-fast. *Hommage à Haendel* begins with a ternary form (ABA¹), elegiac *Adagio*. The second movement is a peaceful gavotte; this elegantly undulating movement is likewise based on the structural principle of ternary form. The third movement (*Largo*) returns to an elegiac mood. Finally, the *Allegro* finale brings a welcome energetic swing and rapidity. A short opening theme is followed by the main part of the movement, which starts with an idea on unaccompanied cellos; Klami repeats this in its entirety before a coda, based on the material heard at the beginning of the finale, concludes the work. Although on occasion even some of the musical ideas in *Hommage à Haendel* are reminiscent of the baroque period, it nevertheless lacks the polyphony so typical of that era — Klami's piece is homophonic throughout and the formal structures are straightforward.

The *Suite for String Orchestra*, composed in 1937, is structurally unusual. The work begins with a distinctly powerful *Rubato*, *quasi recitativo* (although eventually the music becomes calmer), in which the cellos play a very important rôle. The second movement, *Menuetto*, brings to mind the turn-of-the-century Viennese style (a rare trait in Klami's music) — the main theme of the movement is even reminiscent of Gustav Mahler's *ländler* melodies. The *Menuetto* is followed by a brief, elegiac *Tranquillo*, which serves as an interlude leading to the finale. The powerful last movement (*Allegro vivo*) is, however, even shorter than the preceding *Tranquillo*, so it assumes the function, in the piece as a whole, of a sort of extended coda. In the *Allegro vivo* the three-beat and two-beat rhythms are heard simultaneously, polyrhythmically, almost throughout.

The *Suite for Small Orchestra*, Op. 37, composed in 1946, is among Klami's most personal and captivating small-scale compositions. Its opening *Sérénade* (*Allegro moderato*) is a kind of peaceful 'walking music', the rhythmic character of which is constantly and delightfully changing — at times the 'walking', serenade melody is also combined with dance-like motifs, and on several occasions it seems almost to be increasing to a running pace. The simple *Intermezzo* (*Lento e suave*), which consists of two different themes which are repeated, is one of Klami's most beautiful berceuse movements. The key of E flat minor gives the themes a sombre,

twilight shimmer, and — like the *Berceuse* in the *Symphonie enfantine* — it recalls the cradle songs for a dead child found in folk poetry. The suite's merry finale, a *Marche militaire (Allegro giocoso)*, is once again extrovert music with a carnival atmosphere, the mood of which, despite its title, is not particularly warlike; it is rather a question of a witty, theatrical parody of a bombastic soldiers' march.

© **Kalevi Aho 1997**

The **Tapiola Sinfonietta** was founded in 1988 and, right from the outset, aimed to distance itself from other Finnish municipal orchestras in terms both of repertoire and of sonority. The orchestra's string section currently numbers 37 players, in addition to which there are double woodwind and two horns.

When the orchestra was established, Finland had already many decades of experience in training musicians to the highest level. The new chamber orchestra could draw its members from among the finest newly-qualified musicians, and the end product was a youthful, malleable ensemble which approached orchestral music-making from the standpoint of chamber music.

Previous artistic directors of the Tapiola Sinfonietta have been Jorma Panula, Juhani Lamminmäki and Osmo Vänskä. In 1993 the orchestra appointed the French violinist/conductor Jean-Jacques Kantorow as artistic director, and under his direction the orchestra has achieved the highest international standard. Kantorow is renowned for his intensive rehearsal work; he refines details and sonority to perfection. This painstaking preparation is reflected in lively, virtuoso music-making in concert. Further testimony to the individual players' abilities can be found in the fact that they often appear as soloists at the Tapiola Sinfonietta's concerts.

Although the Tapiola Sinfonietta corresponds in size to an orchestra of the Viennese Classical period, the orchestra has an extensive repertoire ranging from the Baroque to contemporary music. On its numerous BIS recordings the Tapiola Sinfonietta has emerged as a peerless champion of music from the twentieth century.

Jean-Jacques Kantorow was born in Nice, France, but is of Russian extraction. He studied the violin at the conservatoires of Nice and (from the age of 13) Paris, where his teachers included Benedetti and where, a year later, he won the first prize for violin playing.

Between 1962 and 1968 he won some ten international prizes including first prizes at the Carl Flesch Competition (London), the Geneva International Competition and the Paganini Competition (Genoa). He made his Carnegie Hall début at the age of 19. Jean-Jacques Kantorow has performed as a soloist on all continents and played chamber music with Gidon Kremer, Krystian Zimerman, Paul Tortelier and others. He regularly conducts chamber orchestras in England, The Netherlands and Scandinavia. From 1985 until 1994 he was artistic director and chief conductor of the Orchestre de Chambre d'Auvergne. He is presently artistic director of the Ensemble Orchestral de Paris and, since 1993, of the Tapiola Sinfonietta in Finland. He has also been awarded the French national music award 'Les victoires de la musique classique'. This is Jean-Jacques Kantorow's fifth BIS recording.

Uuno Klami on erikoislaatuksia tapauksia Suomen musiikin historiassa. Klami syntyi 20.9.1900 Virolahdella. Kotipaikkakunnallaan hän sai vain vähän musiikillisia virikkeitä, mutta siitä huolimatta hän jo kansakouluaikanaan päätti ryhtyä säveltäjäksi. Vuonna 1915 hän pääsi 15-vuotiaana Helsingin musiikkiopistoon (nykyinen Sibelius-Akatemia), ja hän opiskeli siellä sävellystä Erkki Melartinin johdolla. Klami keskeytti pariksi vuodeksi opintonsa osallistuaan 1918 Viron vapaussotaan ja suomalaisten 1919 tekemään Aunuksen sotaretkeen.

Jo hänen ensimmäisissä 1920-luvun sävellyksissään kuultiin ranskalaista sävyä, ja tästä syystä oli luontevaa, että hän suuntasi ensimmäisen ulkomaisen opintomatkinsa Pariisiin 1924-25. Pariisissa Klami sai virikkeitä ennen kaikkea Florent Schmittiltä ja Maurice Ravelilta, vaikka hän ei Pariisissa harrastanutkaan systemaattisia sävellysopintoja.

Hän piti ensimmäisen, suurta huomiota herättäneen sävellyskonserttinsa Helsingissä 1928 — sen päänumerona oli karjalaisia kansansävelmiä epäsovinmaisella, humoristisella ja raikkaalla tavalla hyödyntävä orkesteriteos *Karjalainen rapsodia* (1927). Toisen ulkomaisen opintomatkansa hän teki 1928-29 Wieniin, jossa oman kertomansa mukaan opiskeli kuuden kuukauden ajan Hans Gálin johdolla.

Klami toimi lähes koko elämänsä vapaana säveltäjänä; vuosina 1932-59 hän kirjoitti lisäksi musiikkiarvosteluja Suomen suurimpaan päivälehteen *Helsingin Sanomat*. Vuonna 1959 hänet nimitettiin Suomen Akatemian jäseneksi. Hän kuoli yllättäen sydänkohtaukseen kesäpaikassaan Virolahdella 29.5.1961.

Klami on keskeisesti orkesterisäveltäjä — hänen supeasta kamarimusiikkituotannostaan suurin osa on syntynyt opiskeluaikoina ja myös hänen vokaalimusiikkituotantonsa on vähäinen ja merkitykseltään toissijainen. Klamin pääteoksia ovat *Kalevala sarja* orkesterille (1929-33/1943), *Psalmus* sekakuorolle, vokaalisolisteille ja orkesterille (1931-36) sekä keskeneräiseksi jäänyt baletti *Pyörteitä* (1957-60). Lisäksi hänen tuotantoonsa kuuluu lukuisia sinfonisia runoja, kaksi sinfoniaa, kaksi pianokonserttoa ja viulukonsertto. Ihmisenä Klami oli sulkeutunut boheemiluonne — hänen harvapuheisuutensa oli aikanaan suorastaan legendaarista. Hänen musiikkinsa on kuitenkin vastakohta hänen ulospäin näkyneelle olemukselleen — se on räiskyvää, rikkaasti soitinnettua, sitä sävyttää usein moni-

selitteinen, osittain kätkeyty huumori, ja sen perustyyliä voisi luonnehtia impressionistisin tai folkloristisin piirtein sävytetyksi uusklassismiksi. Klamin tyyllillä ei ole vertailukohtaa muiden suomalaissäveltäjien tyyliässä.

Vaikka Uno Klamin tärkeimmät sävellykset löytyvätkin täydelle orkesterille kirjoitettujen teosten joukosta, tärkeän, joskin nykyisin jossain määrin unohduksiin jääneen osan hänen tuotannostaan muodostavat myös intiimimmät ja kamarimusiikillisemmat pienelle orkesterikokoonpanolle sävelletyt sävellykset. Jotkut näistä vähäeleisemmistä, kärjistettyä musiikillista dramatiikkaa välttävästä teoksista tuovat suorastaan uusia piirteitä Klamin säveltäjäkuvaan.

Symphonie enfantine op. 17 syntyi Klamin oleskellessa Wienissä 1928-29. Sävellyksen otsikko viittaa Klamin kiinnostukseen lasten maailmaan. Toisaalta otsikolla teoksensa lapsisinfoniaksi Klami halusi väistää sen, että tätä kolmisoista sävellystä olisi alettu pitää jonakin ”oikeana”, perinteisenä sinfoniaa. Eniten ”sinfonista” kehittelyä sisältää ensimmäinen osa *Poco agitato*, jonka yleisluonne on kuitenkin hyvin lyyrinen, jopa hellä. Osan myöhäisromanttiseen sävelkieleen yhdistyy jännittävällä tavalla impressionistisia tyylipiirteitä. *Berceuse* on taas kaunis esimerkki Klamin tuotannossa silloin tällöin tavattavista kehtolauluista — Klamin kehtolaulutyypisistä musiikista tunnetuin esimerkki on *Kalevala-sarjaan* sisältyvä *Kehtolaulu Lemminkäiselle*. *Berceusen* johdannossa ja koodassa sävelajina on E-duuri, kun taas varsinainen kehtolaulumelodia etenee tummassa asomollissa. Tämän sävellajinsa takia *Symphonie enfantine* *Berceuse* assosioituu hengeltään suomalaisessa kansanrunoudessa tavattaviin kehtolauluihin kuolleelle lapselle. Nopea finaali (*Molto vivo*) yhdistää tanssillisia, välistä jopa salonkimaisia musiikillisia aineksia robustimpaan musiikilliseen ilmaisuun. Osan 3-jakoinen perussyke (3/8) vaihtuu usein hauskesti 2-jakoiseksi (2/4).

Teoksen **Hommage à Haendel** jousiorkesterille ja pianolle op. 21 Klami sävelsi vuonna 1931 — sävellys on syntynyt todennäköisesti senaikaisen pienikokoisen radio-orkesterin tarpeisiin. Sävellyksen nimi viittaa Händelinkin käyttämään barokkisonaatin muotoon, jonka neljä osaa seuraavat toisiaan järjestyksessä hidas-nopea-hidas-nopea. *Hommage à Haendelin* aloittaa kehysmuotoinen (ABA¹), eleginen *Adagio*. Toisena osana on rauhallinen gavotti. Myös tämä elegantisti keinahteleva osa noudattaa kehysmuodon rakennetta. Kolmannessa osassa (*Largo*) mu-

siikkiin palaa eleginen sävy. *Allegro*-finaali tuo musiikkiin lopulta tervetullutta liike-energiaa ja vauhtia. Lyhyttä johtotaitetta seuraa sellojen säestyksellömillä kuluilla alkava varsinainen pääosa, jonka Klami kertaa kokonaisuudessaan, ennen kuin finaalin alun aiheille rakentuva kooda päättää teoksen. Vaikka *Hommage à Haendelissä* silloin tällöin myös jotkut musiikilliset aiheet assosioituvat barokin aikaan, siitä puuttuu kuitenkin barokkimusiikille ominainen polyfonia — Klamin teoksessa sävelkieli on kauttaaltaan homofonista ja muodon rakenteet ovat yksinkertaisia.

Vuonna 1937 sävelletty *Sarja jousiorkesterille* on rakenteeltaan epätavallinen. Teoksen aloittaa voimakas ilmeinen, loppua kohti kuitenkin rauhoittuva *Rubato*, *quasi recitativo*-osa, jossa selloilla on paljon keskeistä sanottavaa. 2. osana oleva *Menuetto* tuo Klamille epätavallisesti mieleen vuosisadanvaihteen wieniläisen tyylin — osan keskeisin teema muistuttaa jopa Gustav Mahlerin ländler-melodioita. *Menuettoa* seuraava lyhyt, eleginen *Tranquillo* on sävellyksessä finaaliin johdattavan välisoiton asemassa. Voimakas ilmeinen finaali (*Allegro vivo*) on kuitenkin vielä edeltävää *Tranquilloakin* lyhyempi, joten sen tehtäväksi jää toimia kokonaisuudessa eräänlaisen laajennetun koodan asemassa. *Allegro vivossa* 3-jakoinen ja 2-jakoinen syke soivat polyrytmisesti lähes kauttaaltaan päällekkäin.

Sarja pienelle orkesterille op. 37 on sävelletty vuonna 1946. Teos kuuluu Klamin persoonallisimpiin ja valloittaviimpiin pienimuotoisiin sävellyksiin. Sen aloittava *Sérénade* (*Allegro moderato*) on eräänlaista rauhallista kävelymusiikkia, jossa rytminen ilme vaihtelee koko ajan hauskasti — väliin kävelyyn ja serenadimelodioihin sekoittuu myös tanssiaskelia, ja pariin otteeseen se tuntuu muuttuvan taas puolijuoksuksi. Yksinkertainen, kahdesta eri teemasta ja niiden kertauksista koostuva *Intermezzo* (*Lento e suave*) on Klamin kauneimpia kehtolauluosia. Sävel-laji es-molli antaa teemoille tummaa, hämyisää hohdetta ja johdattaa *Symphonie enfantine*n *Berceusen* tavoin ajatukset kansanrunojen kehtolauluihin kuolleelle lapselle. Orkesterisarjan hauska finaali *Marche militaire* (*Allegro giocoso*) on taas ulospäinsuuntautunutta karnevaalimusiikkia, jonka ilme ei ole otsikosta huolimatta kuitenkaan kovin sotainen; pikemminkin kysymyksessä on mahtipontisten sotilasmarssien teatraalinen, vitsikäs parodia.

© Kalevi Aho 1997

Vuonna 1988 perustettu **Tapiola Sinfonietta** luotiin alunalkaen kamariorkesteriksi, joka halusi erottua niin ohjelmistoltaan kuin soitinkulttuuriltaan perinteisestä suomalaisesta kaupunginorkesterista. Tällä hetkellä orkesterin jousistoon kuuluu 37 muusikkoa. Lisäksi orkesterissa on kaksinkertaiset puupuhaltimet ja kaksi käyrätorvensoittajaa. Orkesterin perustamisvaiheessa Suomen muusikkokoulutusta oli trimmattu huipputasolle jo vuosikymmeniä. Uusi kamariorkesteri pääsi kuorimaan kerman päältä — syntyi nuorekas, kehityskykyinen soittajisto, joka lähestyy orkesterisoittoa kamarimusiikillisesta näkökulmasta.

Tapiola Sinfonietta sai 1993 taiteelliseksi johtajakseen ranskalaisen viulistikapellimestari Jean-Jacques Kantorowin, joka on vienyt orkesterin kansainväliselle huipputasolle. Kantorow tunnetaan intensiiviseksi harjoittajaksi, joka hioo hiomistaan yksityiskohtia ja soitinta. Konserteissa huoollisen valmistautumisen lataus purkautuu eläväksi, virtuoosiseksi musisoinniksi.

Orkesterin taituruudesta kertoo, että monet sen omista muusikoista esiintyvät säännöllisesti Tapiola Sinfoniettan konserttien solistina. Vaikka kokoonpano onkin tyypiltään wieniläis-klassinen, orkesterin ohjelmisto on laaja ulottuen barokin-ajasta uusimpaan musiikkiin. Monilla, pääasiassa BIS-yhtiölle tekemillä levytyksillään Tapiola Sinfonietta on kunnostautunut juuri oman vuosisatamme musiikin säihkyvänä tulkitsijana.

Ranskalainen, mutta sukujuuriltaan venäläinen **Jean-Jacques Kantorow** syntyi Nizzassa, missä hän aloitti viulunsoiton opintonsa. 13-vuotiaana hän siirtyi Pariisiin Benedettin oppilaaksi. Myöhemmin Kantorow osallistui menestysksekäästi lukuisiin kansainvälisiin viulukilpailuihin voittaen mm. Carl Flesch- ja Paganinikilpailut. Jean-Jacques Kantorow on esiintynyt konserttiviulistina eri puolilla maailmaa: Yhdysvalloissa, Kanadassa, Lähi-Idässä, Intiassa, Japanissa ja jopa Afrikassa. Pianisti Jacques Rouvier'n ja sellisti Philippe Muller'in kanssa hän esiintyi triona vuosien ajan, muista kamarimusiikkikumppaneista mainittakoon Bruno Canino, Gidon Kremer ja Paul Tortelier.

Kapellimestarin urallaan Jean-Jacques Kantorow on toiminut Auvergnen orkesterin taiteellisena johtajana sekä vuodesta 1994 Ensemble Orchestral de Paris'n ylikapellimestarina. Tapiola Sinfoniettan taiteellisena johtajana hän on toiminut

vuodesta 1993 lähtien. Yhteisiä levytyksiä on tähän mennessä ilmestynyt neljä, Schönberg-, Bartók-, Saint-Saëns- ja Pärt -levyt BIS-levymerkille.

Solisti-, kamarimuusikko- ja kapellimestariesiintymisten ohella Jean-Jacques Kantorow myös opettaa nuoria viulisteja mm. Rotterdamin konservatoriossa.

Uuno Klami ist eines der seltsamsten Phänomene in der Geschichte der finnischen Musik. Er wurde am 20. September 1900 in Virolahti geboren — einem kleinen Dorf auf dem Lande am Ufer des Finnischen Meerbusens, unweit der heutigen Grenze zwischen Finnland und Rußland. In seinem Heimatdorf konnte er nicht viele musikalische Anregungen bekommen, aber trotzdem faßte er noch in der Grundschule den Entschluß, Komponist zu werden. 1915 wurde er im Alter von 15 Jahren in das Helsinki Konservatorium aufgenommen (die heutige Sibelius-Akademie), wo er bei Erkki Melartin Komposition studierte. Klami unterbrach seine Studien ein paar Jahre lang, um im estnischen Unabhängigkeitskrieg (1918) und im Feldzug nach Aunus (1919) zu dienen, den finnische Freiwillige unternahmen, um die karelische Provinz Aunus zwischen den Ladoga- und Onegaseen zu befreien, und sie Finnland anzugliedern.

Ein französischer Ton ist bereits in seinen frühesten Kompositionen aus den 1920er Jahren zu spüren, und aus diesem Grunde war es für ihn natürlich, Paris als Ort seines ersten Studienaufenthaltes 1924-25 zu wählen. In Paris ließ sich Klami in erster Linie von Florent Schmitt und Maurice Ravel inspirieren, obwohl er dort keine systematischen Kompositionsstudien betrieb. Das erste Konzert mit Musik von ihm 1928 in Helsinki erregte großes Aufsehen — das Hauptwerk war die *Karelische Rhapsodie* (1927), ein Orchesterwerk, wo karelische Volksmelodien auf unkonventionelle, humorvolle und frische Weise verwendet werden. Sein zweiter ausländischer Studienbesuch ging 1928-29 nach Wien, wo er, laut eigener Angaben, sechs Monate lang bei Hans Gál studierte.

Fast sein ganzes Leben lang arbeitete Klami als freischaffender Komponist. 1932-59 schrieb er auch Musikkritiken für Finnlands größte Tageszeitung, *Helsingin Sanomat*. 1959 wurde er zum Mitglied der Finnischen Akademie gewählt. Er starb unerwartet an einem Herzanfall in seinem Sommerhaus in Virolahti am 29. Mai 1961.

Klami war in erster Linie Orchesterkomponist — der Großteil seiner bescheidenen Kammermusik stammt aus seinen Studienjahren, während seine Vokalmusik quantitativ begrenzt und von zweitrangiger Bedeutung ist. Seine Hauptwerke sind die *Kalevala-Suite* für Orchester (1929-33/1943; BIS-CD-676), *Psalmus* für gemischten Chor, Gesangssolisten und Orchester (1931-36) und das unvollendete Ballett *Wirbel* (1957-60). Außerdem umfaßt sein Werkverzeichnis zahlreiche sym-

phonische Dichtungen, zwei Symphonien, zwei Klavierkonzerte und ein Violinkonzert. Klamis Persönlichkeit war zugleich zurückhaltend und bohemisch — seine Schweigsamkeit war damals legendär. Seine Musik stimmt aber mit seiner äußeren Erscheinung ganz und gar nicht überein: sie funkelt, ist reich orchestriert und von einem häufig zweideutigen, halb verborgenen Humor gefärbt, und der Stil könnte prinzipiell als neoklassizistisch charakterisiert werden, vor impressionistischen oder folkloristischen Zügen prickelnd. In Klamis Stil gibt es keine Berührungspunkte mit anderen finnischen Komponisten.

Obwohl Uuno Klamis wichtigste Kompositionen für volles Orchester sind, besteht ein wesentlicher Teil seines Schaffens (ein Teil, der in späterer Zeit im gewissen Ausmaße vernachlässigt zu werden tendierte) aus Werken für den intimen, „kammerhaften“ Klang eines kleinen Orchesters. Manche dieser bescheidenen Werke, die übertriebene musikalische Dramatik vermeiden, vermitteln unserem Bild des Komponisten Klami eine völlig neue Perspektive.

Die *Symphonie enfantine*, op. 17, wurde während Klamis Besuch in Wien 1928-29 komponiert. Der Titel des Werkes zeugt von Klamis Interesse für die Welt der Kinder. Indem er sein Werk eine „Kindersymphonie“ nannte, wollte er andererseits vermeiden, daß das dreisätzige Werk als eine traditionelle „echte“ Symphonie betrachtet werden sollte. Das größte Maß an „symphonischer“ Entwicklung ist im ersten Satz, *Poco agitato*, zu finden, dessen allgemeiner Charakter trotzdem sehr lyrisch, sogar zart ist. Die spätromantische Musiksprache des Satzes wird spannend mit impressionistischen Stilzügen kombiniert. Die *Berceuse* ist wieder einmal ein schönes Beispiel des Wiegenliedes, das man hier und da in Klamis Schaffen findet — das bekannteste Beispiel dieses Typs ist das *Wiegenlied für Lemminkäinen* in der *Kalevala-Suite*. Die Einleitung und die Coda der *Berceuse* sind in E-Dur, während die eigentliche Berceusemelodie in einem düsteren as-moll erscheint. Wegen dieser Wahl von Tonart befindet sich die *Berceuse* aus der *Symphonie enfantine* in einer Welt, ähnlich jener der Wiegenlieder für ein totes Kind, die man in finnischer Volkspoesie findet. Das schnelle Finale (*Molto vivo*) kombiniert tänzerische Elemente, die manchmal sogar an Salonmusik erinnern, mit einem robusteren musikalischen Charakter. Der grundlegende Dreiertakt des Satzes (3/8) wird stellenweise auf wunderbare Weise in einen Zweiertakt verändert (2/4).

1931 komponierte Klamí ***Hommage à Haendel*** für Streichorchester und Klavier, op. 21; aller Wahrscheinlichkeit nach war das Stück den Mitteln des damaligen, kleinen Rundfunkorchesters angepaßt. Der Name der Komposition bezieht sich auf die auch von Händel verwendete Form der Barocksonata, und die vier Sätze sind in der Folge langsam-schnell-schnell-langsam angelegt. *Hommage à Haendel* beginnt mit einem elegischen *Adagio* in dreiteiliger Form (ABA¹). Der zweite Satz ist eine friedliche Gavotte, ein elegant wogender Satz, der ebenfalls auf dem strukturellen Prinzip der dreiteiligen Form basiert. Der dritte Satz (*Largo*) kehrt in die elegische Stimmung zurück. Schließlich bringt das Allegrofinale einen willkommenen, energischen Schwung und Elan. Nach einem kurzen Anfangsthema folgt der Hauptteil des Satzes, der mit einem Thema in den unbegleiteten Celli beginnt; Klamí wiederholt dies zur Gänze, bevor eine auf dem Material des Anfangs vom Finale basierende Coda das Werk beendet. Obwohl gelegentlich sogar einige der musikalischen Gedanken in *Hommage à Haendel* an das Barockzeitalter erinnern, fehlt die für jene Zeit so typische Polyphonie — Klamis Stück ist durchwegs homophon, und die formalen Strukturen sind einfach.

Die 1937 komponierte ***Suite für Streichorchester*** ist strukturell ungewöhnlich. Das Werk beginnt mit einem distinkt kraftvollen *Rubato, quasi recitativo* (obwohl allerdings die Musik allmählich ruhiger wird), bei dem die Celli eine sehr wichtige Rolle spielen. Der zweite Satz, *Menuetto*, erinnert an den Wiener Stil um die Jahrhundertwende (ein seltener Zug in Klamis Musik) — das Hauptthema des Satzes erinnert sogar an Gustav Mahlers Ländlermelodien. Nach dem *Menuetto* folgt ein kurzes, elegisches *Tranquillo*, das als Zwischenspiel auf dem Weg zum Finale dient. Der kraftvolle letzte Satz (*Allegro vivo*) ist aber noch kürzer als das *Tranquillo* vorher, so daß er im ganzen Stück die Funktion einer Art ausgedehnter Coda annimmt. Im *Allegro vivo* hören wir fast durchwegs die Dreier- und Zweiertakte simultan, polyrhythmisch.

Die 1946 komponierte ***Suite für kleines Orchester***, op. 37, gehört zu Klamis persönlichsten und fesselndsten Kompositionen in der kleinen Skala. Die einleitende *Sérénade (Allegro moderato)* ist eine Art friedvolle „Spaziermusik“, deren Charakter stets auf wunderschöne Weise wechselt — zeitweise wird die „spazierende“ Serenadenmelodie auch mit tanzhaften Motiven kombiniert, und bei

mehreren Gelegenheiten scheint sie sich sogar bis ins Lauftempo zu steigern. Das schlichte *Intermezzo (Lento e suave)*, das aus zwei verschiedenen und wiederholten Themen besteht, ist einer der schönsten Berceusesätzen von Klami. Die Tonart es-moll verleiht den Themen einen düsteren Dämmerungsschimmer, und sie bringt — wie die *Berceuse* in der *Symphonie enfantine* — die Wiegenlieder für ein totes Kind aus der Volkspoesie in Erinnerung. Das fröhliche Finale der Suite, eine *Marche militaire (Allegro giocoso)*, ist wiederum eine extrovertierte Musik mit Karnevalsatmosphäre, deren Stimmung trotz des Titels nicht besonders kriegerisch ist; es handelt sich eher um die humorvolle, theatralische Parodie eines bombastischen Soldatenmarsches.

© **Kalevi Aho 1997**

Die **Tapiola Sinfonietta** wurde 1988 gegründet, um eine Ausnahme hinsichtlich des Repertoires und der Klangkultur bei finnischen städtischen Orchestern zu bilden. Heute besteht das Orchester aus 37 Streichern, doppeltem Holz und zwei Waldhörnern.

Beim Gründen des Orchesters hatten wir bereits seit Jahrzehnten in unserem Land eine Musikerausbildung von Spitzenniveau. Das neue Kammerorchester konnte unter den besten, gerade diplomierten Musikern seine Wahl treffen, und als Ergebnis entstand ein jugendliches, entwicklungsfähiges Ensemble, das an das Orchestermusizieren von einem kammermusikalischen Standpunkt aus herantritt.

Künstlerische Leiter der Tapiola Sinfonietta waren Jorma Panula, Juhani Lamminmäki und Osmo Vänskä. 1993 wurde der französische Violinist und Kapellmeister Jean-Jacques Kantorow künstlerischer Leiter, unter dessen Leitung das Orchester die internationale Spitzenklasse erreichte. Kantorow ist wegen seiner intensiven Einstudierungsarbeit bekannt. Er arbeitet bis zur Perfektion an Details und Klängen. Die sorgfältige Vorarbeit ergibt bei den Konzerten eine lebhafte, virtuose Musik.

Es spricht für den Standard der Musiker, daß sie häufig als Solisten bei den Konzerten der Tapiola Sinfonietta erscheinen.

Obwohl die Tapiola Sinfonietta ihrer Art nach einem Orchester der Wiener Klassik entspricht, umfaßt ihr Repertoire alles, vom Barock bis zur neuen Musik. Auf vielen Schallplatten, hauptsächlich für BIS eingespielt, erscheint die Tapiola

Sinfonietta ausdrücklich als hervorragender Interpret der Musik unseres eigenen Jahrhunderts.

Jean-Jacques Kantorow wurde in Nizza geboren, ist aber russischer Herkunft. Er studierte Violine an den Konservatorien in Nizza und (ab 13 Jahren) in Paris, wo Benedetti zu seinen Lehrern gehörte und wo er ein Jahr später einen ersten Preis für Violine gewann.

1962-68 gewann er etwa zehn internationale Preise, darunter erste Preise beim Carl-Flesch-Wettbewerb in London, dem internationalen Wettbewerb in Genf und dem Paganini-Wettbewerb (Genua). Er debütierte in der Carnegie Hall mit 19 Jahren. Er trat solistisch auf allen Kontinenten auf und spielte Kammermusik mit Gidon Kremer, Krystian Zimerman, Paul Tortelier und anderen. Er dirigiert regelmäßig Kammerorchester in England, den Niederlanden und Skandinavien. 1985-94 war er künstlerischer Leiter und Chefdirigent des Orchestre de Chambre d'Auvergne. Derzeit ist er künstlerischer Leiter des Ensemble Orchestral de Paris, und seit 1993 der Tapiola Sinfonietta in Finnland. Er erhielt auch die nationale französische Musikauszeichnung „Les victoires de la musique classique“. Dies ist seine fünfte Aufnahme für BIS.

Unno Klami est l'un des phénomènes les plus extraordinaires de l'histoire de la musique en Finlande. Klami est né à Virolahti — un petit village de campagne sur le bord du golf de Finlande, près de la frontière actuelle entre la Finlande et la Russie, le 20 septembre 1900. Dans son village natal, il reçut peu de stimulation musicale mais il décida toutefois de devenir compositeur sur les bancs de l'école primaire. En 1915, à l'âge de 15 ans, il fut admis au conservatoire d'Helsinki (maintenant l'Académie Sibelius) où il étudia la composition avec Erkki Melartin. Klami interrompit ses études pendant une couple d'années pour servir à la guerre d'indépendance de l'Estonie (1918) et à l'"Aunuksen sotaretki" (une expédition militaire entreprise en 1919 par des volontaires finlandais pour libérer la province d'Aunus en Carélie, entre le lac Ladoga et le lac Onega, et pour l'incorporer à la Finlande).

Un accent français se distingue même dans ses toutes premières compositions des années 1920 et c'est pourquoi il lui fut naturel de choisir Paris comme but de sa première visite d'études à l'étranger en 1924-25. A Paris, Klami s'inspira principalement de Florent Schmitt et de Maurice Ravel quoiqu'il n'entreprit pas d'études systématiques de composition pendant son séjour. Le premier concert consacré à sa musique eut lieu à Helsinki en 1928 et il attira beaucoup d'attention — son œuvre principale fut la *Rhapsodie carélienne* (1927), une composition pour orchestre dans laquelle il emploie des airs folkloriques caréliens d'une manière non-conventionnelle, humoristique et nouvelle. Sa seconde visite d'études à l'étranger, en 1928-29, fut à Vienne où, selon ses propres dires, il étudia pendant six mois avec Hans Gál.

Klami travailla comme compositeur autonome presque toute sa vie; entre 1932 et 1959, il écrivit aussi des critiques musicales pour le plus grand quotidien de la Finlande, le *Helsingin Sanomat*. En 1959, il fut élu membre de l'Académie Finlandaise. Il mourut subitement d'une crise cardiaque à sa maison d'été à Virolahti le 29 mai 1961.

Klami composa principalement pour orchestre — la plus grande partie de sa modeste production de chambre date de ses années d'études tandis que sa musique vocale est d'importance secondaire et limitée en quantité. Ses œuvres les plus importantes sont la *Suite Kalevala* pour orchestre (1929-33/1943; BIS-CD-676), *Psalmus* pour chœur mixte, solistes et orchestre (1931-36) et le ballet inachevé *Tourbillons* (1957-60). De plus, son catalogue d'œuvres renferme de nombreux

poèmes symphoniques, deux symphonies, deux concertos pour piano et un concerto pour violon. Klami avait une personnalité réservée bien que bohémienne — sa taciturnité était légendaire en son temps. Sa musique est cependant totalement à l'opposé de son apparence extérieure: elle est pétillante, richement orchestrée, pénétrée d'un humour souvent ambigu, à demi-caché; son style fondamental pourrait être décrit comme néo-classique, teinté de couleur impressionniste ou folkloriste. Le style de Klami n'a pas de point commun avec celui d'autres compositeurs finlandais.

Quoique les plus importantes compositions d'Uno Klami soient pour grand orchestre, une partie significative de son œuvre (partie qui a récemment été l'objet d'une certaine négligence) consiste en œuvres pour le son de chambre plus intime d'un petit orchestre. Certaines de ces œuvres sans prétentions, qui évitent tout drame musical excessif, apportent une toute nouvelle perspective à notre image de Klami le compositeur.

La *Symphonie enfantine* op.17 fut composée au cours du séjour de Klami à Vienne en 1928-29. Le titre de l'œuvre révèle l'intérêt de Klami pour le monde des enfants. D'un autre côté, en intitulant sa composition *Symphonie enfantine*, Klami souhaitait éviter que cette composition en trois mouvements ne soit considérée comme une symphonie traditionnelle "authentique". Le plus haut degré de développement "symphonique" est trouvé dans le premier mouvement, *Poco agitato*, dont la nature est en général pourtant très lyrique, tendre même. Le langage musical du romantisme tardif du mouvement est sensationnellement allié à des traits stylistiques impressionnistes. La *Berceuse* est un autre exemple ravissant de ce genre trouvé de temps à autre dans l'œuvre de Klami — le meilleur exemple de ce type de pièce de Klami est la *Berceuse de Lemminkäinen* dans la *Suite du Kalevala*. L'introduction et la coda de la *Berceuse* sont dans la tonalité de mi majeur tandis que la mélodie proprement dite de la berceuse progresse dans un sombre la bémol mineur. A cause de ce choix de tonalité, la *Berceuse* de la *Symphonie enfantine* habite un monde similaire à celui des berceuses pour un enfant défunt trouvées dans la poésie folklorique finlandaise. Le rapide finale (*Molto vivo*) allie des éléments dansants, parfois même de musique de salon, à un caractère musical plus robuste. Le rythme fondamental à trois temps (3/8) du mouvement est parfois merveilleusement changé pour un rythme à deux temps (2/4).

Klami composa *Hommage à Haendel* op. 21 pour orchestre à cordes et piano en 1931; la pièce fut certainement conçue pour les besoins d'un petit orchestre de radio de l'époque. Le nom de la composition se réfère à la forme de la sonate baroque utilisée aussi par Haendel et les quatre mouvements suivent le modèle lent – vif – lent – vif. *Hommage à Haendel* commence par un *Adagio* élégiaque en forme ternaire (ABA¹). Le second mouvement est une gavotte paisible; ce mouvement ondulant avec élégance repose lui aussi sur le principe structural de la forme ternaire. Le troisième mouvement (*Largo*) retourne à l'atmosphère élégiaque. Finalement, l'*Allegro* final apporte de la rapidité et un élan énergétique bienvenu. Un bref thème d'ouverture précède la partie principale du mouvement qui commence par une idée aux violoncelles seuls; Klami répète cela dans son entité avant qu'une coda, basée sur le matériel entendu au début du finale, ne termine l'œuvre. Quoiqu'à l'occasion même certains des thèmes de *Hommage à Haendel* rappellent le baroque, il manque néanmoins à l'œuvre la polyphonie si typique de l'époque — la pièce de Klami est homophonique d'un bout à l'autre et les structures formelles sont simples.

Composée en 1937, la *Suite pour orchestre à cordes* habille une structure inhabituelle. L'œuvre commence par un *Rubato*, *quasi recitativo* nettement énergique (quoique la musique finisse par se calmer), où les violoncelles jouent un rôle très important. Le second mouvement, *Menuetto*, fait penser au style viennois du changement de siècles (un trait rare chez Klami) — le thème principal du mouvement rappelle même les mélodies des *ländler* de Gustav Mahler. Le *Menuetto* précède un bref *Tranquillo* élégiaque qui sert d'interlude menant au finale. L'énergique dernier mouvement (*Allegro vivo*) est cependant encore plus court que le *Tranquillo* précédent; il assume ainsi la fonction, dans la pièce prise comme un tout, d'une sorte de coda prolongée. Dans l'*Allegro vivo*, les rythmes à trois temps et à deux temps sont entendus simultanément, polyrythmiquement, presque tout le long.

La *Suite pour petit orchestre* op. 37, composée en 1946, est parmi les compositions réduites les plus personnelles et captivantes de Klami. Sa *Sérénade* (*Allegro moderato*) est de la "musique de marche" paisible dont le caractère rythmique change constamment de façon charmante — parfois la mélodie de sérénade "marchante" est aussi conjuguée à des motifs dansants et, à plusieurs occasions, elle semble

presque augmenter jusqu'au pas de course. Le simple *Intermezzo (Lento e suave)*, qui consiste en deux thèmes différents répétés, est l'un des mouvements de berceuse les plus ravissants de Klami. La tonalité de mi bémol mineur donne aux thèmes un miroitement sombre de crépuscule et — comme la *Berceuse* dans la *Symphonie enfantine* — elle rappelle les berceuses pour un enfant défunt trouvées dans la poésie folklorique. Le joyeux finale de la suite, une *Marche militaire (Allegro giocoso)* est encore une fois de la musique extravertie avec un air de carnaval dont l'atmosphère, malgré son titre, n'est pas particulièrement belliqueuse; il est plutôt question ici d'une parodie théâtrale pleine d'esprit d'une marche pompeuse de soldats.

© **Kalevi Aho 1997**

La **Sinfonietta Tapiola** fut fondée en 1988 comme orchestre de chambre dont le répertoire et la culture sonore se distinguaient des orchestres municipaux finlandais traditionnels. La section des cordes de l'orchestre se compose maintenant de 37 musiciens. L'ensemble est complété par une double section de bois et deux cors.

À la fondation de l'orchestre, la Finlande jouissait depuis plusieurs décennies déjà d'un éminent niveau d'instruction musicale. Le jeune orchestre de chambre fit un choix des meilleurs nouveaux diplômés et il en est résulté un ensemble jeune, en plein épanouissement, qui s'approche de la musique orchestrale par la voie de la musique de chambre.

Jorma Panula, Juhani Lamminmäki et Osmo Vänskä ont été les directeurs artistiques de la Sinfonietta Tapiola. En 1993, le violoniste et chef d'orchestre français Jean-Jacques Kantorow prit la relève et, sous sa direction, l'orchestre s'est hissé à un niveau international élitare. Kantorow est connu pour l'intensité de ses répétitions. Il polit les détails et la sonorité jusqu'à la perfection. Le soigneux travail de préparation débouche, aux concerts, sur de la musique virtuose remplie de vie.

Le fait que les membres de la Sinfonietta Tapiola se produisent souvent en solistes aux concerts de la formation en dit long sur leur niveau de compétence.

Même si la composition de la Sinfonietta Tapiola est de type classicisme viennois, l'orchestre couvre un vaste répertoire s'étendant du baroque à la musique nouvelle. Les nombreux disques, principalement de marque BIS, de la Sinfonietta Tapiola révèlent clairement un interprète supérieur de la musique de notre siècle.

D'origine russe, **Jean-Jacques Kantorow** est né à Nice en France. Il a étudié le violon au Conservatoire de Nice et (à partir de 13 ans), au Conservatoire National Supérieur de Paris, dans la classe de Benedetti, où il obtint le Premier Prix de Violon un an plus tard.

Entre 1962 et 1968, il a gagné une dizaine de prix internationaux dont le Premier Prix Carl Flesch à Londres, le Premier Prix du Concours International de Genève et le Premier Prix Paganini à Gênes. Il fit ses débuts au Carnegie Hall à l'âge de 19 ans. Jean-Jacques Kantorow s'est produit comme soliste sur tous les continents et il a joué de la musique de chambre avec, entre autres, Gidon Kremer, Krystian Zimerman et Paul Tortelier. Il dirige régulièrement des orchestres de chambre en Angleterre, aux Pays-Bas et en Scandinavie. Il fut directeur artistique et chef principal de l'Orchestre de Chambre d'Auvergne de 1985 à 1994. Il est actuellement directeur artistique de l'Ensemble Orchestral de Paris et, depuis 1993, également de la Sinfonietta Tapiola en Finlande. Il a reçu le prix musical national français "Les victoires de la musique classique". C'est le cinquième disque BIS de Jean-Jacques Kantorow.

Recording data: March 1996 at the Tapiola Concert Hall, Finland

Balance engineer/Tonmeister: Jens Braun

Neumann microphones; Studer 961 mixer; Fostex D-10 DAT recorder; Stax headphones

Producer: Jens Braun

Digital editing: Jens Braun

Cover text: © Kalevi Aho 1997

Translations: Andrew Barnett (English); Julius Wender (German); Arlette Lemieux-Chené (French)

Front cover picture: Peter Schoenecker

Typesetting, lay-out: Kyllikki & Andrew Barnett, Compact Design Ltd.

Colour origination: Studio 90 Ltd., Leeds, England

BIS recordings can be ordered from our distributors worldwide.

If we have no representation in your country, please contact:

BIS Records AB, Stationsvägen 20, SE-184 50 Åkersberga, Sweden

Tel.: +46 8 544 102 30 Fax: +46 8 544 102 40

info@bis.se www.bis.se

© & © 1996 & 1997, BIS Records AB

Tapiola Sinfonietta

Photo: Tähtikuviot, Helsinki

Jean-Jacques Kantorow